

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN EVRENSEL AHLAKİ DEĞERLERE UYMA DÜZEYLERİNİN SINIF VE CİNSİYET DEĞİŞKİNLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Investigation of Secondary School Students 'Level of Compliance With Universal Moral Values in Terms of Class and Gender Variables

EOI: <http://eoi.citefactor.org/10.11243/ijhar.06.01.004>

Hakkı ŞİMŞEK

Orcid: 0000-0003-3323-5124 ◆ Ömer Seyfettin Ortaokulu, Gölcük ◆ h_burakes@hotmail.com

Tolga KARA

Orcid: 0000-002-6563-1693 ◆ BUÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi ◆ tolgakara01@gmail.com

ARTICLE INFO

Submit Date : 30.11.2020
Firs Revision : 24.12.2020
Last Revision : 16.02.2021
Accept Data : 17.02.2021

Anahtar Kelimeler

Ahlak, Eğitim, Ahlak Eğitimi,
Evrensel Ahlaki Değerler

Keywords

Morality, Education, Moral
Education, Universal Moral
Values

Reference

Şimşek, H., Kara, T. (2021).
Ortaokul Öğrencilerinin
Evrensel Ahlâki Değerlere
Uyma Düzeylerinin Sınıf ve
Cinsiyet Değişkinleri Açısından
İncelenmesi.. *Uluslararası İnsan
ve Sanat Araştırmaları Dergisi*,
6(1): 69-83.

iThenticate OPEN ACCESS

difficult to draw a theoretical framework in moral education. Especially in recent years, the issue of what universal moral values are and how they should be brought to the individual has been one of the issues

Özet

Araştırma Makalesi ◆ Research Article

Ahlaki değerler kavramı insanlık tarihi boyunca sorgulanan ve üzerinde tartışmaların devam ettiği dinamik bir konu olmuştur. Örgün ya da yaygın eğitim yoluyla insanlara kazandırılmak istenen ahlaki değerler, çoğunlukla toplum hayatında yaşanan ahlaki sorunlar nedeniyle sıklıkla sorgulanmaktadır. Ahlaki ölçütlerin zaman içerisinde toplum yapısında meydana gelen değişimle birlikte çeşitlenmeye başladığı ve bunun sonucunda ahlak eğitimine bakış açılarının değiştiği görülmektedir. Bu durum ahlak eğitiminde kuramsal bir çerçeve çizilmesini zorlaştırmıştır. Özellikle son yıllarda evrensel ahlaki değerlerin neler olduğu ve bireye nasıl kazandırılması gerektiği konusu eğitim kurumlarının üzerinde çalışma yaptığı konulardan biri olmuştur. Yapılan bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin evrensel ahlaki değerlere ne ölçüde sahip oldukları, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal açıdan cinsiyet ve sınıf değişkenleri dikkate alınarak mevcut durumlarını belirlemektir. Bu doğrultuda araştırmada nicel araştırma yönteminden betimsel model kullanılmıştır. Çalışma, Kocaeli ili Gölcük ilçesinde MEB'e bağlı beş devlet ortaokulunda toplamda 562 öğrenciye Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği uygulanmıştır. Çalışma sonucunda kız öğrenciler ile 5. sınıflar lehine evrensel ahlaki değer puanları toplamında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Çalışma kapsamında ortaokul öğrencilerinin 5,6,7 ve 8. sınıflar düzeyinde bilişsel, duyuşsal ve davranışsal anlamda sınıf seviyesi arttıkça ahlaki değer puanlarının azaldığı belirlenmiştir.

Abstract

The concept of moral values has been a dynamic issue that has been questioned throughout human history and on which discussions continue. The moral values that are desired to be brought to people through formal or non-formal education are often questioned due to the moral problems experienced in social life. It is seen that moral criteria have started to diversify with the change in the social structure over time, and as a result, their perspectives on moral education have changed. This situation made

that educational institutions have worked on. The aim of this study is to determine to what extent secondary school students have universal moral values, by considering gender and class variables in terms of

© 2021 The Author(s).

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non-Commercial-No Derivatives License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>), which permits non-commercial re-use, distribution, and reproduction in any medium provided the original work is properly cited and is not altered, transformed, or built upon in any way.

cognitive, affective and behavioral aspects and define their present situation. Thus, descriptive model which is one of the quantitative research method is used. The study was applied to a total of 562 students in five public secondary schools affiliated to the Ministry of National Education in Gölcük, Kocaeli, using the Universal Moral Values Scale. As a result of the study, it was determined that there was a significant difference in the sum of universal moral value scores in favor of female students and 5th grades. Within the scope of the study, it was determined that as the grade level of middle school students increased in terms of cognitive, affective and behavioral level at the grades of 5, 6, 7 and 8, moral value scores decreased.

1. Giriş

Ahlak kavramı felsefenin tartıştığı önemli konuların başında gelerek bilim dallarının çeşitlenmesi ile birlikte farklı bilim dalları tarafından geniş çerçevede tartışılmaya devam etmektedir. Ahlak sadece düşünce dünyasında değil çeşitli din ve inançların da yüksek sesle tartıştığı konulardan biri olmuştur. Bir yandan felsefenin, din ve inanç sistemlerinin konusu olan ahlak, eğitimin konusu ve amacı olmasından ötürü eğitim bilimlerinde de önemli bir yere sahiptir.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda belirtilen Türk Milli Eğitiminin Amaçları başlığı altında yer alan "...Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren... Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;" ifadesinde eğitimin çıkış noktalarından birisinin de ahlaki bir nesil yetiştirmek olduğunu bizlere işaret etmektedir. Toplumun iyi ve kötü olarak sınıflandırdığı tutum ve davranışların doğru bir şekilde tespit edilerek toplumların devamlılığını sağlayacak nesillere aktarılmasında ve bireylerin topluma uyum sağlamasında en önemli yol şüphesiz ki eğitimidir. Bu nedenle eğitimcilerin; milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri benimseyen bireyler yetiştirmek için bireyin ahlaki gelişim süreci hakkında bilgi sahibi olması ve bireyin ahlaki gelişimine göre de eğitimi yönlendirmesi ahlak eğitimi adına önem arz etmektedir.

Toplumları meydana getiren bireylerin ahlaki kişilik gelişimlerinin sağlanması ve bireylere ahlaki değerlerin kazandırılması

ahlak eğitimiyle mümkündür. Bireyin ahlaki eğitim süzgecinden geçmesi bireyin yaşadığı çevrede ahlakın hakim olmasına imkan sağlayacaktır (Aydın, 2003:126-127). Bu bağlamda yaptığımız çalışmada ortaokul öğrencilerinin evrensel ahlâki değerlere uyma düzeylerinin sınıf ve cinsiyet değişkinlerine göre belirlenmesi amaçlanmaktadır.

2. Ahlâk ve Ahlâk Gelişimi

Dilimize Arapçadan giren ahlak sözcüğü insan ilişkilerinde "iyi-kötü" ya da "Doğruyanlış" olarak sınıflayabileceğimiz değer yargılarını ifade etmektedir (Aktan, 2009:39). Ahlâk; iyi olarak nitelendirilen, belli bir hayat tarzından teşekkül eden davranış kuralları olarak tanımlanmaktadır. Gazali ahlakı, nefiste içselleştirilmiş olan ve herhangi bir baskıya maruz kalmadan, kendiliğinden, düşüncelerin zuhur ettiği bir içsel güç olarak açıklamaktadır (İhyâu Ulumi'd-Din Çev. Serdaroğlu, 1976:125). "Ahlâk genel anlamda, mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kuralları bütünü" olarak ifade edildiği gibi "bir kimsenin iyi niteliklerini ya da kişiliğini ifade eden tutum ve davranışlar bütünü ya da huy" ve "insanların kendisine göre yaşadıkları, kendilerine rehber aldıkları ilkeler bütünü ya da kurallar toplamı" olarak da tanımlanmaktadır (Gündüz, 2003:195).

Kohlberg'e göre bilişsel bir yetenek olan ahlak, "bireyin kendisinin belirlediği ve aynı zamanda evrensel ilkelerle örtüşebilecek düzeydeki ilkelere göre yargıda bulunması, kararlar alması ve bu doğrultuda da davranabilmesi yeteneğidir" (Çiftçi, 2003:50).

İlkçağdan itibaren felsefe tarihi çerçevesinde iyi-kötü kavramlarını ayırt eden ve insan davranışlarını belirleyen herkes tarafından kabul gören ölçütlerin varlığını kabul etmeyen düşünürler olduğu gibi insan davranışının ahlaki olup olmadığını belirleyecek genel-geçer ölçütlerin evrensel ahlak yasası olarak kabul edilebileceğini savunan başta Sokrates, Platon, Aristoteles, St. Augustinus, Kant ve Hegel gibi düşünürler de yer almaktadır (Poyraz, 1995:181).

Alanyazında yer alan "evrensel ahlak" ve "küresel ahlak" kavramları benzerlik

taşımakla birlikte tanımsal olarak özünde birbirinden farklı ele alınmaktadır. Küresel ahlak kavramını ele alan Peter Schier, (Url¹) Prof. Hans Küng'ün küresel ahlak anlayışını şu şekilde ifade etmektedir:

"Küresel Ahlak; insani davranışlar, ahlaki değerler ve temel ahlaki görüşler konusunda farklılıkları olmasına rağmen dünya üzerindeki bütün dinlerde ortak olan değerleri düzenlemeyi amaçlar. Başka bir deyişle küresel ahlak, dinleri, etik bir minimalizme indirgemez, aksine dünyada var olan dinlerin, ahlaki anlamda ortak noktalarının asgarisini temsil eder. Küresel Ahlak, herhangi bir zümreye yönelik değildir; tüm inananları ve inanmayanları bu etik değerlere sahip çıkmaya ve ona göre davranmaya davet eder."

Prof. Hans Küng küresel ahlakı; *"Dogmatik farklılıklarına rağmen bütün dinler tarafından kabul edilen ve inanmayanlarca da desteklenebilecek bağlayıcı değerler, değiştirilemez kriterler ve temel davranışlar üzerinde temel bir uzlaşım"* olarak tanımlamaktadır (Küng, 1997:92-93).

Ahlaki davranışı evrensel ölçüde değerlendiren Topçu, ahlaklı davranışı *"Evrensel nizamın dışında gerçek ahlaklılık yoktur... Hareketlerini evrensel ölçüye vurarak ve kendi hareketinde evreni kucaklayarak orada kendi şuurunu araması, işte insanın ahlaklı davranışı bu şekilde olmalıdır"* ifadeleriyle belirtmektedir (Topçu, 1995: 27). Topçu, bireyin doğuştan ahlak yetisine sahip olduğunu bildirerek bu yetinin gelişimi için de bireylerin ahlak eğitime ihtiyacı olduğunu ifade etmektedir (Topçu, 2005:105).

Ahlaki gelişim, bireye doğru ve yanlışların belirleyicileri arasında ayırım yapmasını sağlayan ve toplumsal davranış açısından yeterlilik kazandıran olgunlaşma sürecidir (Oğuzkan, 1981:17). Toplumu oluşturan bireylerin toplumsal uyum kurallarını içselleştirme ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlama süreci olan ahlaki gelişim bireyin bilişsel gelişimiyle birlikte aşamalı olarak gelişme gösterir (Senemoğlu, 2015:66). Çocukluk döneminde anne ve babanın belirlediği kuralların kabullenilmesiyle başlayan ahlak gelişimi ilerleyen dönemlerde toplumsal kural ve yasaların içselleştirilmesi neticesinde değerler sisteminin oluşumunu tamamlar (Erden; Akman, 2012:111-112).

0-5 yaş arasında birey, vicdan duygusunun bir öncülü olan utanma ve suçluluk duygusu sayesinde edindiği içsel ölçütlerle ahlaki gelişimi sağlayan davranışları kontrol etmeye başlar. Bu nedenle bu süreci ahlaki gelişimin en önemli evrelerinden biri olarak ifade edebiliriz (Hökelekli, 1998:185-186). Ergenlik dönemiyle birlikte kişilik gelişiminin bir alt boyutu olan ahlak duygusu, bireyin hayatında daha etkili bir hale gelir (Kaya, 1997:185). Bu bağlamda ergenlik döneminin başlangıcı olan ortaokul dönemi, 10-14 yaş aralığı, hem kişilik gelişiminin hem de ahlak gelişiminin önemli olduğu bir dönemdir.

Ahlak gelişiminin bilişsel, davranışsal ve duyuşsal olmak üzere üç temel boyutu bulunmaktadır. Bireylerin bir durum karşısında yapması ya da yapmaması doğru olan yargı hakkında düşünmesi bilişsel boyutu ifade etmektedir. Davranışsal boyutu, bireylerin ahlaki olarak akıl yürütmeleri sonucu tutarlı ya da tutarsız biçimde davranış sergilemelerini içermektedir. Bireylerin neyin doğru neyin yanlış olduğuna yönelik duygularının fikir ve davranışlarına uygunluğu ise ahlak gelişiminin duygusal boyutunu oluşturmaktadır (Gander ve Gardiner, 1998:260).

Piaget'in Ahlak Gelişimi Kuramı

Çocukların ahlak gelişimlerinin yetişkinlerden farklı olduğunu ve çocukların ahlak gelişimlerini anlayabilmek için onların kuralları nasıl yorumladıklarını öğrenmenin önemli olduğunu belirten Piaget, çocukların ahlak gelişim özelliklerini oynadıkları oyunlarından yola çıkarak açıklamaya çalışmıştır. Piaget'e göre 2-6 yaş arasındaki çocuklar kuralların hangi amaçla oluşturulduğunu bilmeden farkında olurlar. Fakat bu dönemde çocuklarda kural kavramı olmadığı için ahlak gelişimi işlem öncesi dönemden, somut işlemler dönemine ulaştığı 6 yaşa kadar başlamaz. 10-12 yaş aralığında çocuklar oyunları kurallar çerçevesinde oynarlar, kuralların gerekliliğinin farkına varabilir ve kuralların değiştirilebilir olduğunu kavrayabilirler.

Piaget ahlak gelişimini "Dışsal Kurallara Bağlılık Dönemi" ve "Ahlaki Özerklik

Dönemi” olarak iki dönemde incelemektedir.

6-12 yaş arası kapsayan “Dışsal Kurallara Bağlılık Dönemi” çocuklarda kurallara uymayanların cezalandırılması gerektiği düşüncesinin hakim olduğu ve çocukların yetişkinler tarafından ne yapıp ne yapılmaması konusunda yönlendirildiği dönemdir. Çocuğun sosyal çevresinin genişlediği, sosyal çevre ile etkileşiminin arttığı ve ahlaki ilkelerinin değişmeye başladığı süreç ise “Ahlaki Özerklik Dönemi” içerisinde yer alır. Bu dönemde çocuklar, insanlar tarafından oluşturulan kuralların değiştirilebileceği ve cezaların kurallara uymayanların gerekçelerinin dikkate alınarak belirlenmesi ya da uygulanması gerektiği bilincini kazanır (Senemoğlu, 2015:68).

Kohlberg’in Ahlaki Gelişim Kuramı

Piaget’in ahlak gelişimi kuramından hareket eden Kohlberg bireylere ahlaki ikilemleri kapsayan belirli durumlar sunarak ve bu durumlar karşısında nasıl davranacaklarına ilişkin sorular yönelterek kurallar konusundaki düşüncelerini öğrenmeye çalışmıştır. Kohlberg, hikayeler ve bu hikayelere ilişkin sorulara verilen cevaplar neticesinde bireylerin ahlaki yargılarını ve ahlak gelişim düzeylerini belirlemeye çalışarak ahlak gelişimi sürecinde bireylerin üç düzey içerisinde ele alınan altı yargı aşamasından geçtiğini ifade etmiştir. Yargı aşamalarının yer aldığı düzeyler bireylerin neyi “doğru” ya da “ahlaki davranış” olarak kabul ettiklerine ve bu yargıya nasıl vardıklarına göre sıralanmıştır. Aşamalar birbirlerini tamamlar nitelikte olup kendinden önceki aşamaya dayanarak kendinden sonraki aşamaya temel oluşturmaktadır. Bunun yanında aynı kişi, aynı durum, aynı zaman ve koşullarda herhangi bir aşamada davranış gösterirken; başka bir zamanda aynı koşullarla karşılaştığında farklı bir aşamada da davranış gösterebilmektedir (Erden ve Akman, 2012:111-112).

Ahlaki gelişim düzeyleri:

1. Gelenek Öncesi Dönem

Bu dönemde; birey kuralların başkaları tarafından belirlendiğini düşünerek yaşadığı toplumun ya da kültürün

belirlediği iyi ve kötü ölçütlerine göre davranır. Bu durum Piaget’in “Dışsal Kurallara Bağlılık” dönemi özelliklerini kapsamaktadır. Bu düzey “İtaat ve Ceza Eğilimi” ve “Araçsal İlişkiler Eğilimi” aşamalarından oluşmaktadır.

İtaat ve Ceza Eğilimi (1. Aşama): Çocuklar bu aşamada olayların nedenine değil de sonucunda ortaya çıkan zararın derecesine göre karar verirler. Cezalandırmadan kaçındıkları için otoriteye uyarlar.

Araçsal İlişkiler Eğilimi (2. Aşama): Saf Çıkarıcı Eğilim olarak da isimlendirilen bu aşamada çocuklar, diğer insanların da ihtiyaçlarını göz önüne alarak öncelikle kendi ihtiyaçlarının karşılanmasına önem verirler. “Her şey karşılıklıdır.” anlayışının hakim olduğu bir dönemdir (Senemoğlu, 2015:70).

2. Geleneksel Düzey

Sosyal düzen ve sadakatin değerli olduğu bu dönemde bireyin içinde yaşadığı toplum ve sosyal grupların beklentileri bireyin önceliğini oluşturmaktadır. Dolayısıyla bireyin ihtiyaçları geri plana atılmaktadır. Geleneksel düzey içerisinde iki aşama yer almaktadır. Bunlar; “Kişiler Arası Uyum” ve “Kanun ve Düzen Eğilimi”dir.

Kişiler Arası Uyum Eğilimi (3. Aşama): Somut işlemler dönemini kapsayan bu dönemde ben merkezliliğin azalması sonucunda çocuk olayları başkalarının gözüyle değerlendirebilme niteliği kazanır. Bu dönemde başkalarına yardım etmek ve onları mutlu etmek iyi davranış olarak sınıflandırılır.

Kanun ve Düzen Eğilimi (4. Aşama): Akran gruplarının yerini toplum kuralları ve kanunlara bıraktığı bu dönemde sosyal düzene ve otoriteye uygun biçimde kişinin görevini yerine getirmesi doğru davranış olarak kabul edilir. Bu aşama, kanunlara uyanların kabul gördüğü uymayanların ise onaylanmadığı bir aşamadır (Senemoğlu, 2015:70).

3. Gelenek Sonrası Düzey

Kişinin otoriteden ve başkalarından bağımsız olarak ahlak ilkelerini seçtiği ve kendine ait değer yargıları oluşturduğu bir dönemdir. Bu dönem içerisinde iki aşama bulunmaktadır. Bunlar; “Sosyal Sözleşme

Eğilimi” ve “Evrensel Ahlak İlkeleri” şeklindedir.

Sosyal Sözleşme Eğilimi (5. Aşama): 5. Aşamada; toplumsal düzeni sağlamak, temel hak ve özgürlükleri korumak için oluşturulan yasaların gerekli olduğu ve aynı zamanda yasaların demokratik olarak değiştirilebileceği ilkesi hakimdir. Toplumsal kuralların ve değerlerin göreceli olduğu kabul edilen bu düzeye yetişkinlerin sadece küçük bir bölümü ulaşabilmektedir.

Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi (6. Aşama): Bireyin, ahlak ilkelerini kendisi seçip oluşturduğu ve bu ilkelere uygun davrandığı bu aşama aynı zamanda ahlak gelişiminin son aşamasıdır. Bu aşamada birey insan hakları, eşitlik, adalet gibi soyut ve evrensel kavramları ilke edinir ve kanunların bu ilkeleri dikkate aldığı sürece kabul edilebilir olduğu esastır (Senemoğlu, 2015:71).

Gilligan'ın Ahlak Gelişimine İlişkin Görüşleri

Carol Gilligan, Kohlberg'in ahlak gelişimi aşamalarının kesin ve evrensel olmadığını belirterek Kohlberg'in teorisine eleştiriler getirmektedir. Kohlberg'in orijinal örnekleminin kadınları kapsamamasına rağmen kadınlarla ilgili genellemelerde bulunduğunu belirtilerek Kohlberg'e göre kadınların erkeklere nazaran üçüncü evreden sonra daha düşük düzeyde bulunmaya meyilli olması durumu olarak açıklarken Gilligan (1977) kadının herhangi bir yetersizliğinden kaynaklanmadığını ve bu durumun toplumun kadına ilişkin beklentilerinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Gilligan'a göre üçüncü evrenin özelliği olan yardım etme, iyilik yapma gibi toplum tarafından kadınlardan beklenen davranışlar kadınlardan beklentiye karşılama ve onay görme çabası içerisinde olduklarından üçüncü evreyi aşamamış olarak görülmektedir. Gilligan kadınların ve erkeklerin yetişkinlikte Kohlberg'in gelenek sonrası düzeyinin daha ötesinde olgunluk göstererek sorumluluklarını yerine getirebildiklerine inanarak bireyin ahlaki gelişiminde ahlak sevgisini kazanmanın önemini belirtmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2002:122).

3. Ahlak Eğitimi

Ahlak, yaşama doğrudan ilişkili ve insanın yaşama gayretine yardımcı olmasından dolayı eğitimin amacı ve aynı zamanda konusu olmaktadır (Pieper, 1999:126). Eğitim ister bireyin sosyalleşmesi, ister toplumun beklentilerini karşılayan bireyler yetiştirmesi, isterse bireyleri mesleğe hazırlama süreci olarak değerlendirilsin, bu süreçler içerisinde her zaman ahlak eğitiminin var olması kaçınılmazdır (Turgay, 2003:195).

İnsanın yaratılıştan iyi olduğu düşüncesini savunan Kant'a göre eğitimin konusu bireyi insanlık gayesine hizmet edecek biçimde yetiştirmektir. İnsanın ahlak kurallarına uygun davranmasını ve sorumluluk bilincine ulaşmasını sağlamak ahlak eğitiminin en temel amaçlarından biridir (Yayla, 2005:84). Fıtratında iyilik bulunan insan bir eğitimden geçerek Kant'ın ifadesiyle “insan olur”. Kant bu durumu “insanın insan oluşu ancak eğitim sayesinde; eğitim ne yapabildiyse insan işte ancak odur” cümleleriyle dile getirmektedir. Kant çocukların ahlak eğitimi ile ahlak yasaları çerçevesinde kendilerince kabul edilen davranışları sergileyerek özgürlüklerine kavuşacaklarını savunur (Kant, 1992:6).

Sosyal öğrenme kuramcılarının göre çocuklar okul öncesi dönemde toplum tarafından kabul gören davranışları anne-baba ve çevresindeki diğer yetişkinlerden model alarak taklit yoluyla öğrenirler (Özeri, 2004:77). Bireyin ilk sosyal çevresi olan anne ve baba, aile, bireyin ahlak gelişiminin ilk öğreticileridir. Birey ilk iyi ve kötü kavramını, ahlaki değerleri anne-baba yoluyla kazanmaya başlamakta ve gelişim sürecinin bütünselliğiyle birlikte önce ailede başlayan ahlak gelişimi sosyal çevrede, eğitim sürecinde ve okulda devam etmektedir.

Görevinin “İnsanları fazilet ve bilgelik peşinde yürümeye ikna etmek” olduğunu ifade eden Sokrat fazilet ve bilginin bir olduğunu ve doğruyu bilen bireylerin doğru davranış sergileyeceklerini, başka bir ifadeyle bilerek kötülük yapmayacaklarını belirtmiştir (Aristoteles, Metafizik, çev. Arslan, 1985:112). Sokrat'ın doğru bilgiye sahip bireyin iyi-kötüyü ayırt edeceği ve doğru davranışı tercih edeceği, kötüyü

tercih etmeyeceği düşüncesi ahlak eğitiminin önemini ortaya koymaktadır.

Ahlak eğitimi ile insan iyiyi ve kötüyü ayırt ederek iyiyi ve doğruyu tercih edecek böylelikle insanın tutum ve davranışı iyileşecektir. İnsanın tutum ve davranışı iyileşirse dünya iyileşecektir; bu da bilgiyle değil, değerler eğitimi ile gerçekleşebilecektir (Öztürk, 2004:65).

Ahlak eğitimi, insanın kendisinin ve başkalarının mutluluğunu ve mükemmelliğini sağlayacak biçimde davranmasını amaç edinmektedir. Dolayısıyla ahlak eğitimi hem bireysel hem de toplumsal boyutu olan bir kavramdır (Doğan ve Tosun, 2002:105).

Topçu'ya göre, ahlak eğitiminin işlevi sadece davranışların düzeltilmesi değil, daha bütüncül bir yaklaşımla şahsiyeti oluşturan unsurların yapısını değiştirmesidir. Ahlak eğitiminde yalnızca kötü davranışların engellenmesi ahlaki düzeltme adına yeterli değildir. Kötü davranış sergileyen insanın iç dünyasına temiz duygular kazandırarak bireyin iyi ve doğru olana yönelmesini sağlamak gerekmektedir (Topçu, 2005:117). Eğitimi ince bir sanat olarak değerlendiren Topçu, ahlak eğitiminin en ince değerleri büyük bir ustalıklarla insana kazandırması gerektiğini vurgular. Bu bağlamda okulların neslin ruhundaki güçlü yönleri yaşatması durumunda bilim, sanat ve felsefe alanlarında nitelikli insanlar ve dâhiler yetiştirebileceğini belirtmektedir (Topçu, 1997: 77).

“ Bilinçli ve etkili bir ahlâk eğitimi ancak çocuğun gelişim evreleri dikkate alınarak, öğrenme kuramlarından faydalanarak, konulara uygun öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılabilir.” Bu bağlamda ahlak eğitimine yönelik hedeflerin kazandırılmasında eğitim-öğretim sürecinin dikkatli planlanması gerekmektedir. Ahlak eğitiminin önemle üzerinde durduğu değerler, tutumlar ve kişilik gelişimi konularına yönelik belirlenen hedefler bilişsel alandan ziyade duyuşsal alanın değer verme, örgütlenme ve kişilik haline getirme basamaklarını kapsamaktadır. Buradan hareketle ahlak eğitiminin amacı ahlak eğitimine yönelik bilgilerin davranışa dönüştürülebilmesidir (Cebeci, 2005:36).

Ahlak eğitimi bireyin gelişim evreleri dikkate alınarak planlanmalıdır. Bu doğrultuda planlanan ahlak eğitimi kapsamında verilen bilgiler bireyde davranışa dönüşerek içselleştirilmelidir. Ahlak eğitiminde bireyin bütünsel olarak gelişimi dikkate alınarak çocukların ahlak gelişiminin bilişsel, davranışsal ve duyuşsal boyutlarına yönelik düzeylerinin tespit edilmesi; ahlak eğitiminin ne kadar gerçekleştiğine ve hedeflenene ne kadar ulaşıldığına ilişkin eğitimcilere bilgi vermekle birlikte ahlak eğitimi sürecinin değerlendirilerek yeniden planlanmasında kılavuzluk edecektir.

İlgili alan yazın incelendiğinde ahlak eğitimi ve evrensel ahlaki değerler konuları ile ilgili yapılan çalışmalar arasında: Acuner, 2004; Akbaş, 2004; Evin ve Kafadar, 2004; Çapan, 2005; Keskin, Öksüz, Gelen, Yılmaz, 2012; Ergün, 2013; Oral ve Dilmaç 2015; Çelikkaya, 2017; Umar, 2018; Çepni, Kılınç, Palaz, 2019; Kesgin, 2019 göze çarpmaktadır.

4. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Ortaokul öğrencilerinin evrensel ahlâki değer düzeylerini, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutta sınıf ve cinsiyet değişkinlerine göre belirlemektir.

Alt Problemler

1. Ortaokul öğrencilerinin evrensel ahlaki değerler, bilişsel ahlaki değerler, duyuşsal ahlaki değerler ve davranışsal ahlaki değerler puan ortalamaları nedir?
2. Ortaokul öğrencilerinin evrensel ahlaki değerler toplam puanı cinsiyet değişkinine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Ortaokul öğrencilerinin evrensel ahlaki değerler toplam puanı sınıf düzeyi değişkinine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal ahlaki değerler puanı cinsiyet değişkinine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal ahlaki değerler puanı sınıf düzeyi değişkinine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

5. Yöntem

Bu araştırmada, nicel araştırma yönteminden betimsel model kullanılmıştır. Betimsel model, geçmişte ya da şu anda var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2005). Betimsel tarama niteliğinde olan bu araştırmada ortaokul ğrencilerinin sahip olduğu evrensel ahlaki değer ve evrensel ahlaki değerlerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal alt boyutlarındaki düzeyler arasındaki ilişkilerin cinsiyet ve sınıf seviyeleri açısından irdelenmesi amaçlanmıştır.

Alanyazında değer eğitimi ile ilgili araştırmalarda anket, görüşme, ikilemler, gözlem ve değer kazanımına ilişkin çeşitli ölçeklerin veri toplama aracı olarak kullanıldığı görülmektedir (Oral, 2002). Bu araştırmada Umar ve Kanger (2018) tarafından geliştirilen ve "10-13 Yaş Çocuklar İçin Evrensel Ahlaki Değerler leği" olarak adlandırılan 5'li likert tipi ölçek kullanılmıştır.

"10-13 yaş çocukları için evrensel ahlaki değerler leği" 48 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler merhamet, şefkat, cömertlik, nezaket, empati, minnettarlık, kul hakkı, adalet, saygı, dürüstlük, güvenilirlik, doğruluk, sorumluluk, duyarlılık, alışkanlık gibi evrensel ahlaki değerleri içermektedir.

Ölçekten alınabilecek puan aralığı 48-240 aralığında değişmektedir. Ölçekten alınan 48-96 puan aralığı evrensel ahlaki değerlere sahipliğin düşük seviyede olduğunu, 97-192 puan aralığı evrensel ahlaki değerlere sahipliğin orta seviyede olduğunu ve 193-240 puan aralığı evrensel ahlaki değerlere sahipliğin yüksek seviyede olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın rneklemini, Kocaeli İli Gölcük İlçesinde bulunan evren içerisinden maksimum çeşitlilik yoluyla beş (5) ayrı ortaokuldan seçilen 560 ğrenci oluştırmaktadır. Bu ğrencilerin %51.8'ini (n=290) erkek, %48.2'sini (n=270) kız öğrenciler oluştırmaktadır.

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında ölçeklerden alınan puanların güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır.

Tablo 1. Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları

Ölçek Puanları	Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı
Evrensel Ahlaki Değerler Puanı	0.940
Bilişsel Ahlaki Değerler Puanı	0.662
Duyuşsal Ahlaki Değerler Puanı	0.877
Davranışsal Ahlaki Değerler Puanı	0.885

Tablo 1 incelendiğinde Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları, evrensel ahlaki değerler toplam puanı için 0.940, duyuşsal ahlaki değerler alt boyut puanı için 0.877 ve davranışsal ahlaki değerler alt boyut puanı için 0.885 bulunmuştur. Ölçekten ve alt boyutlarından alınan puanların yüksek düzeyde güvenilir olduğu görülmektedir (Özdamar, 2004).

Bilişsel ahlaki değerler alt boyut puanı için ise Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.662 bulunmuştur. Bulunan bu değerin iyi düzeyde güvenilir olduğu gözükmektedir (Özdamar, 2004).

"Evrensel Ahlaki Değerler leği" ile elde edilen verilerin SPSS 20 ile analizi yapılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzdelerin yanı sıra Kruskal Wallis H ve Mann-Whitney U testinden de yararlanılmıştır.

1. Bulgular

Bu blimde araştırmanın alt problemleriyle ilgili işlemler ve bu işlemler sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Kadın	270	48,2
Erkek	290	51,8
Toplam	560	100,0

Çalışma, Kocaeli ili Gölcük ilçesine bağlı beş (5) ortaokulda 2019-2020 eğitim-ğretim yılı 2. dönem başında toplamda 562 öğrenciye uygulanmış ve u değer olarak tespit edilen iki ğrenci analizden çıkartılmıştır. Tablo 2'ye bakıldığında 290 (% 51,8)'ı erkek, 270 (% 48,2)'i kadın olmak

üzere 5,6,7, ve 8. Sınıf düzeylerinden toplam 560 katılımcıya ölçek uygulandı ve görülmektedir.

Tablo 3. Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği ve Alt Boyutları İçin Betimsel İstatistikler

	N	En Küçük Değer	En Büyük Değer	Ortalama	Standart Sapma
Evrensel Ahlaki Değerler	560	71,00	240,00	203,511	24,349
Bilişsel Boyut	560	8,00	40,00	32,974	4,528
Duyuşsal Boyut	560	17,00	85,00	72,586	10,048
Davranışsal Boyut	560	38,00	115,00	97,951	11,645

Tablo 3'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin "Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği"nden ve bu ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde "Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği" genel puan ortalamasının ($X = 203,511$) olduğu görülmektedir. Bu değer incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin ortalama olarak yüksek seviyede evrensel ahlaki değerlere sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği ve Alt Boyutları İçin Betimsel İstatistikler

Cinsiyet Değer	N	En Küçük Değer	En Büyük Değer	Ortalama	Standart Sapma	
Kadın	Evrensel Ahlaki Değerler	270	72,00	240,00	205,700	25,202
	Bilişsel Boyut	270	8,00	40,00	33,575	4,504
	Duyuşsal Boyut	270	20,00	85,00	73,139	10,455
	Davranışsal Boyut	270	43,00	115,00	98,987	12,034
Erkek	Evrensel Ahlaki Değerler	290	71,00	240,00	201,473	23,388
	Bilişsel Boyut	290	16,00	40,00	32,414	4,487
	Duyuşsal Boyut	290	17,00	85,00	72,072	9,643
	Davranışsal Boyut	290	38,00	115,00	96,987	11,205

"Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği"nin ve alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre sonuçlarına baktığımızda (Tablo 4)'e göre kız öğrencilerin "Evrensel Ahlaki Değerler

Ölçeği" genel puan ortalamasının ($X = 205,700$), erkek öğrencilerin "Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği" genel puan ortalamasının ($X = 201,473$) olduğu görülmektedir. Bu veriden yola çıkarak kız öğrencilerin erkek öğrencilerden evrensel ahlaki değerlere daha fazla sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Sınıf Düzeylerine Göre Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği ve Alt Boyutları İçin Betimsel İstatistikler

Sınıf Düzeyi	N	En Küçük Değer	En Büyük Değer	Ortalama	Standart Sapma	
5. Sınıf	Evrensel Ahlaki Değerler	92	130,00	240,00	211,959	21,718
	Bilişsel Boyut	92	23,00	40,00	34,154	4,139
	Duyuşsal Boyut	92	27,00	85,00	75,378	9,571
	Davranışsal Boyut	92	71,00	115,00	102,427	10,178
6. Sınıf	Evrensel Ahlaki Değerler	128	145,00	240,00	206,298	20,396
	Bilişsel Boyut	128	20,00	40,00	33,00	4,396
	Duyuşsal Boyut	128	46,00	85,00	74,353	8,215
	Davranışsal Boyut	128	69,00	115,00	98,940	10,258
7. Sınıf	Evrensel Ahlaki Değerler	160	72,00	240,00	202,763	23,913
	Bilişsel Boyut	160	8,00	40,00	32,695	4,576
	Duyuşsal Boyut	160	20,00	85,00	72,134	9,277
	Davranışsal Boyut	160	44,00	115,00	97,9337	11,44664
8. Sınıf	Evrensel Ahlaki Değerler	180	71,00	240,00	197,877	27,09209
	Bilişsel Boyut	180	16,00	40,00	32,596	4,69950
	Duyuşsal Boyut	180	17,00	85,00	70,306	11,52122
	Davranışsal Boyut	180	38,00	115,00	94,975	12,64288

Tablo 5 incelendiğinde "Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği" genel puan ortalamasının 5. sınıf öğrencilerinin ($X = 211,959$), 6. sınıf öğrencilerinin ($X = 206,298$), 7. sınıf öğrencilerinin ($X = 202,763$) ve 8. sınıf öğrencilerinin ise ($X = 197,877$) bulunmuştur. Bu sonuçlar ışığında 5. sınıflardan başlayarak sınıf seviyesi yükseldikçe kademeli bir şekilde öğrencilerin evrensel ahlaki değer puanlarının düştüğü görülmektedir.

Çalışmanın bu kısmında evrensel ahlaki değerlerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutunun cinsiyet ve sınıf değişkenine göre anlamlı farkları olup olmadıkları analiz edilmiştir.

Tablo 6. Evrensel Ahlaki Değerler Puanı Mann Whitney U Testi Sonuçları

Evrensel Ahlaki Değerler Puanı	Cinsiyet		Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
	N					
Kadın	270	300,28	81076,00	33809,00		,005
	Erkek	290	262,08	76004,00		
Toplam	560					

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin evrensel ahlaki değerler puanlarının ($U=33809.00$, $p<0.05$) ğrencilerin cinsiyetlerine göre kadınların ($\bar{X}=300,28$) evrensel ahlaki değerler puan ortalamalarının erkeklerinkinden ($\bar{X}=262,08$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 7. Evrensel Ahlaki Değerler Puanı Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Evrensel Ahlaki Değerler Puanı	Sınıf Düzeyi	N	Sıra ortalaması	H	sd	p	Fark
Kadın	5.Sınıf	92	343,95	23.032	3	000	5-8
	6.Sınıf	128	292,68				5-7
	7.Sınıf	160	271,95				6-8
	8.Sınıf	180	247,01				
Toplam	560						

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin evrensel ahlaki değerler puanlarının ($H(3)=23.032$, $p<0.05$) ğrencilerin sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. 5. sınıfta olan öğrencilerin evrensel ahlaki değerler puan ortalamalarının ($\bar{X}=343,95$), 6. sınıfta ($\bar{X}=292,68$), 7. sınıfta ($\bar{X}=271,95$) ve 8. sınıfta ($\bar{X}=247,01$) olan öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu görülmektedir. 6. sınıfta olan öğrencilerin evrensel ahlaki değerler puan ortalamalarının ($\bar{X}=292,68$), 7. sınıfta ($\bar{X}=271,95$) ve 8. sınıfta ($\bar{X}=247,01$) olan öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda

Öğrencilerin evrensel ahlaki değerler puan ortalamaları sınıf seviyesi yükseldikçe sınıflar arasında anlamlı bir farkın oluşmaya başladığı saptanmıştır.

Tablo 8. Bilişsel Ahlaki Değerler Puanı Mann Whitney U Testi Sonuçları

Bilişsel Ahlaki Değerler Puanı	Cinsiyet		Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
	N					
Kadın	290	258,15	74864,50	32669,50		,001
	Erkek	70	304,50	82215,50		
Toplam	560					

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin bilişsel ahlaki değerler puanlarının ($U=32669.50$, $p<0.05$) ğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Kadınların ($\bar{X}=304,50$) bilişsel ahlaki değerler puan ortalamalarının erkeklerinkinden ($\bar{X}=258,15$) daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 9. Bilişsel Ahlaki Değerler Puanı Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Bilişsel Ahlaki Değerler Puanı	Sınıf Düzeyi	N	Sıra ortalaması	H	sd	p
Kadın	5.Sınıf	92	319,58	6.818	3	,078
	6.Sınıf	128	280,00			
	7.Sınıf	160	271,55			
	8.Sınıf	180	268,84			
Toplam	560					

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin bilişsel ahlaki değerler puanlarının ($H(3)=6.818$, $p>0.05$) ğrencilerin sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Tablo 10. Duyuşsal Ahlaki Değerler Puanı Mann Whitney U Testi Sonuçları

Duyuşsal Ahlaki Değerler Puanı	Cinsiyet		Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
	N					
Kadın	290	267,45	77561,50	35366,500		,048
	Erkek	270	294,51	79518,50		
Toplam	560					

Tablo 10'a baktığımızda öğrencilerin duyuşsal ahlaki değerler puanlarının ($U=35366.500$, $p<0.05$) öğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Kadınların ($\bar{X}=294,45$) duyuşsal ahlaki değerler puan ortalamalarının erkeklerinkinden ($\bar{X}=267,51$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11. Duyuşsal Ahlaki Değerler Puanı Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	Sıra ortalaması	H	sd	p	Fark
5.Sınıf	92	335,73	22.914	3	,000	5-8
6.Sınıf	128	306,23				6-8
7.Sınıf	160	265,42				
8.Sınıf	180	247,38				
Toplam	560					

Tablo 11 incelendiğinde öğrencilerin duyuşsal ahlaki değerler puanlarının ($H(3)=22.914$, $p<0.05$) öğrencilerin sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Sonuca göre 5. sınıfta olan öğrencilerin duyuşsal ahlaki değerler puan ortalamalarının ($\bar{X}=335,73$) ve 6. sınıfta olan öğrencilerin duyuşsal ahlaki değerler puan ortalamalarının ($\bar{X}=306,23$), 7. sınıf ($\bar{X}=265,42$) ve 8. sınıfta ($\bar{X}=247,38$) olan öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Davranışsal Ahlaki Değerler Puanı Mann Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Erkek	290	262.51	76127.00	33932.000	,006
Kadın	270	299.83	80953.00		
Toplam	560				

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin davranışsal ahlaki değerler puanlarının ($U=33932.000$, $p<0.05$) öğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği

görülmektedir. Kadınların ($\bar{X}=299,83$) davranışsal ahlaki değerler puan ortalamalarının erkeklerinkinden ($\bar{X}=262,51$) daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 13. Davranışsal Ahlaki Değerler Puanı Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	Sıra ortalaması	H	sd	p	Fark
5.Sınıf	92	349,21	28.215	3	,000	5-7
6.Sınıf	128	289,46				5-8
7.Sınıf	160	279,21				6-8
8.Sınıf	180	240,16				
Toplam	560					

Tablo 13 incelendiğinde öğrencilerin davranışsal ahlaki değerler puanlarının ($H(3)=28.215$, $p<0.05$) öğrencilerin sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Sonuca göre 5. sınıfta olan öğrencilerin davranışsal ahlaki değerler puan ortalamalarının ($\bar{X}=349,21$) diğer sınıflardaki öğrencilerin davranışsal ahlaki değerler puan ortalamalarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 6. sınıfta olan öğrencilerin davranışsal ahlaki değerler puan ortalamalarının ($\bar{X}=289,46$), 5. Sınıf öğrencilerinin davranışsal ahlaki değerler puan ortalamalarından ($\bar{X}=349,21$) düşük 7. ($\bar{X}=279,21$) ve 8. sınıflardan ($\bar{X}=240,16$) ise yüksek olduğu tespit edilmiştir. 7. sınıfta olan öğrencilerin davranışsal ahlaki değerler puan ortalamalarının ($\bar{X}=279,21$), 5. ($\bar{X}=349,21$) ve 6. sınıf öğrencilerinin davranışsal ahlaki değerler puan ortalamalarından ($\bar{X}=289,46$) düşük 8. sınıflardan ($\bar{X}=240,16$) ise yüksek olduğunu göstermektedir. Tablo 13'te yer alan veriler değerlendirildiğinde öğrencilerin davranışsal ahlaki değerler puan ortalamalarının 5. sınıftan 8. sınıfa doğru gittikçe düştüğü görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Ahlak olarak adlandırılan kavram, insanlık tarihi boyunca üzerinde tartışmaların devam ettiği konuların

başında gelmektedir. İlkçağlardan itibaren Felsefe'nin önemle üzerinde durduğu bu konu, daha sonra bilimsel alanların çeşitlenmesiyle birlikte birçok bilim alanı tarafından tartışılan dinamik bir konu haline gelmiştir. Ahlak, özellikle toplumsal değişimin hızlandığı son yüzyılda Felsefe, Din Bilimleri, Sosyoloji, Psikoloji, Eğitim Bilimleri gibi Sosyal Bilimlerin tartıştığı ve üzerinde çok çeşitli araştırmaların yapıldığı bir alandır.

Ahlak eğitime bakıldığında özellikle çocukların aile hayatıyla başlayıp, eğitim kurumlarında gelişimini sürdüren bir seyir izlediği görülmektedir. Bireysel ve toplumsal gelişim açısından insanların ahlak bakımından gelişmiş ve üstün değerlere sahip olmaları beklenir. Ahlaki olarak gelişmiş bireylerin içinde yaşadıkları topluma da faydalı olduğu bir gerçektir. İnsanlığın sahip olduğu ve yüzyıllardır değişmeyen evrensel ahlak ilkeleri olarak adlandırılan sevgi, merhamet, dürüstlük, hoşgörü, sorumluluk, şefkat, çalışkanlık, adalet gibi ilkeler tüm insanlık için değişmeyen değerlerdir.

Bu evrensel değerlerin insanlığa kazandırılması son derece önemlidir. Özellikle aile içerisinde başlayıp, okulda kazandırılması devam etmesi gereken bu değerler son derece önemlidir. Ülkeler eğitim politikalarını ve öğretim programlarını oluştururken bilgi, beceri ve bunun yanında değer öğretimini de çok önemsemektedir. Yapılan bu çalışma Ortaokul öğrencilerinin evrensel ahlaki değerlere sahip olma düzeylerini cinsiyet ve sınıf düzeyi bağlamında betimlemeyi amaçlamaktadır.

Kocaeli ili Gölcük ilçesinde yapılan bu çalışma Umar ve Kanger (2018) tarafından geliştirilen "10-13 Yaş Çocuklar için Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği" aracılığıyla MEB'e bağlı beş (5) ortaokulda öğrenim gören ve 5-8 sınıf seviyelerinde 290'ı erkek, 270'i kadın olmak üzere toplam 560 öğrenciye uygulanmıştır.

Yapılan çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin evrensel ahlaki değer düzeylerinin, "Bilişsel, Duyuşsal ve Davranışsal" olarak sınıf ve cinsiyet değişkinlerine göre belirlenmesidir. Bu bağlamda yapılan çalışma ile şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- "Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği" genel puan ortalamasının ($X̄=203,511$) olduğu bulunmuştur. Bu veriler doğrultusunda araştırmaya katılan öğrencilerin ortalama olarak yüksek seviyede evrensel ahlaki değerlere sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Umar (2018) tarafından yapılan "Özel Yetenekli Çocukların Evrensel Ahlaki Değer Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" isimli çalışmada Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının düşük seviyede olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin aldıkları puan ortalamasının evrensel ahlaki değerlere sahiplik seviyesi bakımından Umar tarafından yapılan çalışma ile farklılık göstermektedir.

- Evrensel ahlaki değer puanları toplamının istatistiksel betimlemesine bakıldığında öğrencilerin toplam puanlarının ($X̄=203,511$) olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerin ($X̄=205,700$), erkek öğrencilere ($X̄=201,473$) göre puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Özcan (2006), "İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarındaki Ahlaki Davranışların Gerçekleşme Düzeylerini Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörlerin İncelenmesi" adlı çalışmada kız öğrencilerin ahlaki davranışlarının gerçekleşme düzeyinin, erkek öğrencilerin ahlaki davranışlarının gerçekleşme düzeyine göre daha yüksek olduğunu belirterek yapılan bu çalışmayı destekler doğrultudadır.

- Evrensel ahlaki değerler toplam puanın istatistiksel betimlemesini sınıf düzeylerine göre incelediğimizde en yüksek puanla 5. Sınıfların ($X̄=211,959$) evrensel ahlaki değerlere sahip oldukları görülmekteyken, 6. sınıf öğrencilerinin ($X̄=206,298$) 7. sınıf öğrencilerinin ($X̄=202,763$) ve son olarak 8. sınıf öğrencilerinin "Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeği" genel puan ortalamasının ise ($X̄=197,877$) olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre sınıf seviyesi yükseldikçe evrensel ahlaki değerler puanının düştüğü görülmektedir.

Acuner, "14-18 Yaş Arası Gençlerde Ahlaki Yargı Gelişimi ve Ahlak Eğitimi" isimli çalışmada elde edilen bulgulara

göre eğitim seviyesinin yükselmesinin ahlaki yargıyı olumlu yönde etkilediği ve cinsiyetin ahlaki yargı üzerinde etkisi olmadığı sonucuna varmıştır. Bu bağlamda yapılan bu çalışma, Acuner'in çalışmasıyla sınıf seviyesinin ve cinsiyetin ahlaki değerler üzerine etkisi konusunda farklılık göstermektedir.

- Bilişsel ahlaki değerler puanlarının sonucunu incelediğimizde cinsiyete göre kadınlar lehine anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir; sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
- Duyuşsal ahlaki değerler puanlarının sonucunu incelediğimizde cinsiyete göre kadınların lehine anlamlı bir fark görülmektedir; sınıflar düzeyinde 5. ve 6. Sınıflar düzeyinde toplam puanın 8. sınıflara göre anlamlı bir fark gösterdiği saptanmıştır.
- Davranışsal ahlaki değerler puanlarının sonucuna baktığımızda cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı fark görülmediği ancak sınıflar düzeyinde 5. Sınıfların lehine diğer sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan bu çalışma neticesinde özetle kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla "Bilişsel, Duyuşsal ve Davranışsal" düzeylerde ahlaki değerler puanlarının daha yüksek olduğu ve sınıf seviyesi yükseldikçe öğrencilerin evrensel ahlaki değer puanlarının yine tüm alanlarda düştüğü saptanmıştır. Cinsiyet düzeyinde sadece davranışsal ahlaki değerde istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmezken; sınıf düzeyinde bilişsel ahlaki değerde istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir.

Sonuç olarak evrensel ahlaki değerlerin "Bilişsel, Duyuşsal ve Davranışsal" açıdan ortaokul düzeyinde cinsiyet ve sınıf seviyelerine göre mevcut durumları betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda mevcut öğretim programlarında yer alan değerler eğitimi boyutu tekrar gözden geçirilerek yaşama ve uygulamaya dönük beceri ve kazanımlara yer verilmesi ile öğrencilerin ahlaki gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılan bu çalışmanın özellikle ahlak ve değerler eğitimi

konusunda alanyazına, bundan sonra yapılacak çalışmalara ve Milli Eğitim Bakanlığının program geliştirme sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Acuner, H.Y. (2004). 14-18 Yaş Arası Gençlerde Ahlaki Yargı Gelimi ve Ahlak Eğitimi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Akbaş, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, M. Z. (2003). *Ailede Ahlak Eğitimi*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Aralık 2003, VII/2,: 125-158.
- Aktan, C. C. (2009). *Ahlak ve Ahlak Felsefesine Giriş*, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 1 (1): 38-59.
- Aristoteles (1985). *Metafizik* (Çev. Ahmet ARSLAN), C.I, İzmir.
- Cebeci, A. (2005). İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ahlaki Değerlerin Eğitimi ve Öğretimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Çağdaş, A., S. Seçer (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi* (Edt. Ramazan Arı), Ankara: Nobel Yayınevi.
- Çapan, A. S. (2005). 3-11 Yaş Çocuklarının Ahlak Gelişimlerinin Piaget'nin Ahlaki Gelişim Kuramına Göre İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelikkaya, T., O. Seyhan, (2017). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının Evrensel Değerlere İlişkin Metafor Algıları*, e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 8 (3): 65-87.
- Çepni, O., A. Kılınç, T. Palaz, (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Evrensel Değerlere Yönelik Tutum Düzeylerinin Bir Yordayıcısı Olarak Okul İklimi*, İnsan ve Toplum

- Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8 (1): 608-623.
- Çiftçi, N. (2003). *Kohlberg'in Bilişsel Ahlâk Gelişimi Teorisi: Ahlâk ve Demokrasi Eğitimi*, Değerler Eğitimi Dergisi, 1: 43-76.
- Doğan, R., C. Tosun, (2002). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Erden, M., Y. Akman, (2012). *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Evin, İ., O. Kafadar, (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının ve Ders Kitaplarının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi*, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2 (3): 293-304.
- Gander, J., W. Mary, H. Gardiner, (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (çev. Bekir Onur) İstanbul: İmge Kitabevi.
- Gazâlî, (1976). *İhyâu Ulumi'd-Din*, (Çev. A. Serdaroğlu) C:3, İstanbul: Bedir Yayınları.
- Gilligan, C. (1977). *In a different voice: Women's Conceptions of Self and of Morality*, Harvard Educational Review, 47: 481-517.
- Gündüz, T. (2003). *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi*, İstanbul: Düşünce Kitabevi Yayınları.
- Hökelekli, H. (1998). *Çocukta Ahlak Gelişimi ve Eğitimi*, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (Ed: Halis Ayhan), İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Kant, I. (1992). *Kant on Education* (Trans. A. Churton). England: Key Texts.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, M. (1997). *Kişilik Özelliklerinin Ahlâki Yargı Üzerindeki Etkileri*, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 4: 185-200.
- Kesgin, S. (2019). *Ailede, Okulda veya Birlikte Ahlâk Eğitimi-Ahlak Eğitiminde İş Birliğini Geliştirmenin Yolları*, Turkish Studies, 14(2): 581-598.
- Keskin, Y., Y. Öksüz, İ. Gelen, H. Yılmaz, (2012). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Evrensel Değerleri Kazanım Düzeylerinin Karşılaştırılması (Samsun İli Örneği)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31(2): 351-374.
- Küng, H. (1997). *Küresel Politika ve Küresel Ekonomi İçin Küresel Bir Ahlâk (A Global Ethic for Global Politics and Economics)*.
- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Oral G. (2002), *İlköğretimde Öğrencilerin Sosyal Katılımını Özendirilmeye Yönelik Bir Program*, Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 19(2): 30-44.
- Oral T. Dilmaç B. (2015). *Ortaokul Öğrencilerinde İnsani Değerlerin Özyeterlik Algılarını ve Bilişsel Strateji Kullanımını Yordama Gücü*, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(3): 582-592.
- Özcan, R. (2006). *İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarındaki Ahlaki Davranışların Gerçekleşme Düzeylerini Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörlerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Öztürk, G., S. (2004). *John Stuart Mill'in Ahlâk Anlayışı*, İzmir: İlya Yayınları.
- Özeri, N. (2004). *Okul Öncesi Din ve Ahlâk Eğitimi*, İstanbul: DEM.
- Pieper, A. (1999). *Etiğe Giriş*, (çev. Veysel Atayman, Gönül Sezer), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Poyraz, H. (1995). *Dil ve Ahlâk*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Topçu, N. (1995). *İsyân Ahlâkı* (Terc. M. Kök-M. Doğan), İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (1997). *Türkiye'nin Maarif Davası*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2005). *Ahlâk*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Turgay, G. (2003). *İslam Gençlik ve Din Eğitimi*, Bursa: Düşünce Kitapevi.
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Yargı Yayınları.

- Umar, Ç., F. Kanger, (2018). *10-13 Yaş Çocukları İçin Evrensel Ahlaki Değerler Ölçeğinin Geliştirilmesi Çalışması*, Turkish Studies, 13(15): 401-418.
- Umar, Ç. (2018). *Özel Yetenekli Çocukların Evrensel Ahlaki Değer Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 19(3): 344-361.
- Yayla, A.(2005). *Kant'ın Ahlak Eğitimi Anlayışı*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 38(1): 73-86.
- Küresel Ahlak Nedir. Schier, P, https://www.academia.edu/22711340/K%C3%9CRESSEL_AHLAK_nedir?auto=download. E.T. 25. 02. 2020.

Extended Abstract

Moral and moral values concepts have been dynamic issues that have been questioned throughout human history and on which discussions continue. These concepts have been argued and various researches have been made by social studies such as philosophy, theology, sociology pedagogy especially in the last century when social changes have speeded up. Existing of moral values is an informal process which starts with family then includes uniting of individual's with society then keeps on with individual's starting school, a formal extent is added in this process. Giving moral values to a child is a necessity rather than a choice these with education's becoming systematic, the roles and qualities of the individual in society began to be questioned more. As a result of the technology and means of communication entering into all areas of our lives, access to information has become easier, so skills and values education have gained more importance. The idea of importance of ideal education in making individual ethic and civilised has been accepted usually in scientific circles. Educational institutions, which are essentially intended to raise "good people", try to give the individual how to distinguish between inferences such as "Good-Bad" or "True-False". It is seen that moral criteria have started to diversify with the change in the social structure over time, and as a result, their perspectives on moral education have changed. This situation

made it difficult to draw a theoretical framework in moral education. Although moral behaviors differ from one culture to another or from one society to another, views of combining in values has been dominated in terms of universal moral values. The framework of universal moral principles has been tried to be drawn by many scientists from past to present. Especially in recent years, the topic of what universal moral values are and how they should be gained to the individual has begun to be discussed loudly.

Increasing of moral corruption enormously in social and global extent results in moral problems in most countries and it makes people examine moral values education from childhood as basis source of problem. It is a known fact that in moral development of the individual, initially family then neighborhood and society lived in are very important. An individual who can not be educated well in terms of morality is a potential danger that could be harmful for neighborhood, the society lived in and all humanity. Especially in personal development, the cooperation of school and family is very important in terms of adopting moral values and make it permanent.

The aim of this study is to determine to what extent secondary school students have universal moral values, by considering gender and class variables in terms of cognitive, affective and behavioral aspects and define their present situation. Thus, descriptive model which is one of the quantitative research method is used. As a descriptive detection in this research, universal moral values and cognitive, affective and behavioral relationship of these moral values between subdimensions in terms of gender and grade of secondary school student's levels were detected by scores. The study was applied to a total of 562 students(for 10-13 year old children) in five public secondary school affiliated to the Ministry of National Education in Gölcük, Kocaeli, using the Universal Moral Values Scale. When the obtained result of research is examined by means of applied scale, it is detected that female students get higher scores than male students at moral values in terms of cognitive, affective and behavioral levels and score of universal moral values decrease at higher grades. While there is no

significant difference in genders according to behavioral moral value, there is no significant statistical difference in grade according to cognitive moral values either. It is detected that universal moral values are higher in favor of female student and 5th grade students. In line with the findings obtained from the research, it is thought that especially by reviewing the dimension of values education included in the existing curricula of secondary schools and including skills and achievements for life and practice will contribute to the moral development of students. It is thought that this study will contribute to the literature on ethics and values education, future studies and the program development process of the Ministry of National Education.